

SARI HARJU



ERITYINEN

KUINKA SELVISIN MONIONGELMAISEN
LAPSEN RANKOISTA VUOSISTA

LIND&CO

ERITYINEN

SARI HARSU

ERITYINEN

**KUINKA SELVISIN MONIONGELMAISEN
LAPSENI RANKOISTA VUOSISTA**

LIND&CO

www.lindco.se

info@lindco.se

ISBN 978-91-8120-029-4

KL 84.2

© Sari Harsu ja Bokförlaget Lind & Co, 2025

Kansi ja taitto: Markus Paajala

Kustantaja: Bokförlaget Lind & Co Ab,

Box 1052, 101 39 Stockholm, Sverige

Paino: Libri Plureos GmbH, Hampuri, Saksa

ALUKSI

Leevin nimi on tässä teoksessa muutettu.

Lapseni ja hänen isänsä ovat antaneet
luvan tarinan kertomiseen.

Kun sosiaalisessa mediassa leviää tieto, että koululla on nähty paloautoja, monen vanhemman ensimmäinen ajatus on: toivottavasti lapselleni ei ole käynyt mitään. Minun ensimmäinen ajatukseni on: toivottavasti lapseni ei ole sytyttänyt tulipaloa.

Tämä ei tarkoita, ettenkö olisi huolissani lapseni turvallisuudesta. Olen siitä huolissani aina, kun lapseni lähtee ovesta ulos ja usein silloinkin, kun hän on omassa huoneessaan, koska tiedän, että kaikenlaista voi paitsi sattua, kaikenlaista myös sattuu.

Lastani voisi kutsua erityislapseksi. Minä kutsun häntä Leeviksi.

KUN mietin, mistä kaikki alkoi, mahdollisia alkuja on monta. ”Kaikella” tarkoitan ainoan lapseni vaikeuksia sopia tähän tarjolla olevaan todellisuuteen ja sen järjestelmiin, tai ehkä niiden vaikeuksien pahenemista. Jotakin tietysti alkoi, kun Leevi syntyi, tai jo ennen.

Vuodenvaihteet ovat olleet vaikeita monena vuonna.

Kun uuden vuoden paikkeilla lukee lehtiä ja Facebook-päivityksiä, näyttää, että päättyvä vuosi on monelle jotakin, minkä voi joulukuun viimeisenä päivänä viikata siististi laatikkoon. Seuraavana päivänä alkaa uusi uljas tulevaisuus-niminen asia.

Omassa menneiden päivien laatikossani on sekava mytty, johon ei järjestystä saa. Samaan epäjärjestyksen ja kaaoksen säiliöön kasaantuu tavaraa seuraavana päivänä ja seuraavana vuonna.

Jos joulukuussa 2018 olisi tarjottu tulevaa vuotta läpinäkyvässä paketissa, että tällaista olisi tulossa, olisin sanonut: ”Ei kiitos, en pysty.” Mutta se ei tullut etukäteen tutkittavaksi. Onneksi ei tullut seuraavakaan.

LUKU 1

JOULUKUU 2018

Lähdin polkemaan työpaikalta alakoululle. Yritin ajatella mahdollisimman vähän ja hillitä tunteita, en halunnut antaa myllerryksen nousta. Suojasin siten itseäni, pidin yllä toimintakykyä, vaikka vähäistäkin. Toinen – hyvin houkutteleva – vaihtoehto olisi ollut vain murentua, jolloin vastuun olisi joutunut ottamaan joku muu.

Kuraattori oli soittanut ja kysynyt, pääsisinkö tulemaan, koska olivat koulussa kovin huolissaan.

Joku oppilas oli kertonut opettajalle, että Leevillä oli teräase mukana repussa ja että hän oli viillellyt itseään. Leevi ei ollut itse kuitenkaan tunnustanut tällaista eikä suostunut näyttämään käsivarsiaan opettajalle eikä kuraattorille.

Koululla tapasin kuraattorin ja 5A-luokan opettajan. Leevi ei edelleenkään myöntänyt, että olisi tehnyt mitään. Kun mikään ei edennyt, aloin turhautua. Otin Leevin repun käteeni ja avasin vetoketjun. Silloin poika tempaisi repun itselleen ja juoksi pois.

Opettaja lähti ensimmäisenä perään, minä ja kuraattori seurasimme. Opettaja oli jo ohjannut vihaisen pojan tyhjään luokkaan, kun saavutimme hänet. Annoimme pojan rauhoittua siellä itsekseen ja odotimme, että Leevin isäkin ehti paikalle.

Kun hän tuli, menimme luokkaan kuraattorin kanssa. Isä meni halaamaan Leeviä.

”Onko ollut rankka päivä?” hän kysyi.

”On”, poika vastasi, ja häntä alkoi itkettää.

Leevi avasi reppunsa ja ojensi sieltä isälleen ison fileerausveitsen. Olin nähnyt sen ennenkin. Leevi keräili teräaseita. Minulle hän oli sanonut aiemmin, että oli ostanut sen. Nyt hän sanoi isälleen, että olivat sen serkkunsa kanssa löytäneet, ja tunnusti, että hänen käsissään oli jälkiä. Hän oli kuulemma viiltänyt niitä, kun minä olin ollut vihainen.

Tapahtuneesta menisi koululta ilmoitus sosiaalityöntekijöille. Olisivat sieltä sitten yhteydessä.

PARI päivää aiemminkin oli ollut Leevin kanssa vaikeaa. Olimme kinanneet netissä olemisesta myöhään illalla. Leevi ei ollut uskonut, kun sanoin, että puhelin pitää laittaa pois.

Otti päähän silloin ja myös nyt koululla, koska tunsin itseni avuttomaksi. Se oli turhauttavaa. En osannut toimia oikein, niin että minä sanoisin viimeisen sanan. En saanut poikaan otetta.

Välillä oli päivä tai parikin, jolloin meni ihan riittävän hyvin ja melkein unohdin, että mitään hankalaa oli olemassakaan. Kai pään oli pakko toimia niin, ettei se olisi tyystin seonnut.

Mutta kun taas jotakin ikävää tapahtui, niskaan jysähti voimalla kaikki neuvottomuus, yksinäisyys, paha olo ja väsymys, voimakas ajatus, että en jaksa, en halua, en pysty. Lausuin maailmankaikkeudelle äänettömän toiveen: eikö joku muu voisi hoitaa?

Oli valtava ponnistus pakottaa itsensä toimimaan niin kuin piti toimia. Usein ohjaus tuli ulkopuolelta, ja pakottauduin tekemään niin kuin joku toinen kehotti, kuten silloin, kun Leevi rikkoi talomme alaoven ikkunan. Hän ei tehnyt sitä tahallaan, mutta oli vihaisena painellut ovesta liian reipasotteisesti. Naapuri ohjeisti silloin soittamaan huoltomiehelle ja ottamaan yhteyttä isännöitsijään.

VUODEN lyhimmän päivän aattona kuraattori soitti jälleen, kun töissä oli kiireinen työaamu. Hän ja hänen konsulttoimansa lastenpsykiatrian ihmiset olivat sitä mieltä, että lähete lastenpsykiatriselle täytyisi hoitaa heti.

Kuraattori kehotti lähtemään päivystykseen.

Soitin Leevin isälle ja sovimme, että minä menen päivystykseen pyörällä suoraan töistä. Isä hakee Leevin koululta.

Odottelin päivystyspoliklinikan aulassa heidän saapumistaan. Kun Leevi ja hänen isänsä tulivat, ilmoittauduimme ja odottelimme taas. Hyvän tovin päästä tuli meidän vuoromme ja pääsimme hoidon arviointiin.

Arvion jälkeen siirryimme toiseen aulaan odottamaan. Siinä odotellessamme avasin kalenterini ja huomasin, että olin kirjoittanut sinne hammaslääkäriaikani olevan kello 19. Olin ihmeissäni, sillä aamulla kalenteria katsoessanihan olin siitä lukenut, että hammaslääkäri olisi puoli seitsemältä. Olin ihmetellyt tekstiviestimuistutusta, jossa ajaksi mainittiin seitsemän. Tästä ristiriidasta häkeltyneenä soittelin päivällä hammaslääkäriin muun hässäkän lomassa varmistaakseni oikean ajan. Nyt äkkäsin, että olin aamulla epähuomiossa katsonut edellisviikon torstaille kirjoittamaani aikaa. Mutta se merkintä oli kirjallisuustapahtuma, sellainen, johon olin unohtanut mennä, koska en ollut muistanut sinä päivänä katsoa kalenteria ollenkaan. Ajan-, arjen- ja elämänhallintani olivat huterissa kantimissa.

Jonkin ajan päästä psykiatrinen sairaanhoitaja kutsui meidät sisään. Loppuajasta läsnä oli myös lääkäri, joka lupasi tehdä lähetteen kiireellisenä. Me vanhemmat toivoimme jotakin hoitokontaktia, koska olimme huolissamme lapsen voinnista.

Lääkäri ohjeisti, että kaikki veitset ja teräaseet pitäisi piilottaa. En aikunut tehdä niin. Ei niin voinut elää tavallista arkea, ja halusin, että eläisimme mahdollisimman normaalisti.

Minusta jo vaatimus ensiavun päivystykseen menosta oli ollut vähän liioittelua, mutta en uskaltanut vastustaa. Ajattelin, että saatan olla väärässä. Ehkä olisi mentävä heti. Veitsiohjeistuksen kohdalla mietin samaa: entä jos olenkin väärässä, jos aiheutankin vaaraa, kun en piilota veitsiä. Lapsella kuitenkin oli isän puolelta kolmen sukupolven itsemurhasite.

Psykiatrinen sairaanhoitaja antoi päivystyksessä Leeville ohjeita, miten voi turvallisesti satuttaa itseään. Se tuntui kummalliselta. Hoitaja kertoi, että voi laittaa kumilenkin ranteeseen ja napsautella sitä.

”Se sattuu mukavasti”, hän sanoi.

Hoitaja antoi myös hypisteltävän kertakäyttöisen jääpussin, jolla voisi kylmettää itseään.

”Jääpalallakin voi satuttaa itseään, kun sellaista liikuttelee iholla”, hän ohjeisti.

Lääkäri sanoi, ettei Leeviä pitäisi jättää paljon yksin. Mutta en minä aikonut poikaa koko ajan kotona vahtia, jos hän ei halunnut lähteä mihinkään minun kanssani. Oli kuitenkin käytävä kaupassa ja muilla asioilla, eletävä elämää.

PARI päivää päivystyksessä käynnin jälkeen eteisen lattialla oli kortti. Jotenkin tuttu käsiala, ei allekirjoitusta. Sitten muistin, että töissä yhden kurssipäivän yhteydessä melko kauan sitten kirjoitimme kortit itsellemme. Ohjaaja lupasi postittaa ne joskus, pitkän ajan päästä.

Olin silloin osannut kirjoittaa ihan hyvän viestin itselleni tähän kohtaan elämää: ”Mene metsään tai kahvilaan. Kirjoita vähän. Kaikki on hyvin.”

LUKU 2

VUOSI 2019

Uuden vuoden alussa teimme ensimmäisen matkamme kuuhun eli sairaalan Q-rakennuksen lastenpsykiatrian yksikköön. Se oli pieni askel ihmiskunnalle, mutta toivoin sen olevan suuri askel ihmiselle siinä mielessä, että asiat lähtisivät kehkeytymään parempaan suuntaan.

Pian sen jälkeen tuli sosiaaliasemalta kirje, jossa pyydettiin neuvotteluun. Olimme käyneet jo varsin monessa eri paikassa selittämässä samoja asioita eri ihmisille. En olisi jaksanut, ja tuskin Leevikään.

Olin halunnut vetäytyä luolaan vetämään henkeä. En suoriutunut asioista enkä nukkunut kunnolla. Kun nukuin, näin stressiunia.

HUHTIKUUN puolivälissä odotin illalla Leeviä kotiin ulkoulultaan. Perään soittelu oli turhaa, koska puhelin lojui hänen huoneessaan sängyllä.

Ennen puoli yhdeksää puhelimeni soi. Soittaja oli sosiaali-päivystyksen kyllästyneeltä kuulostava nainen, joka kertoi, että Leevi oli töherrellyt johonkin penkkiin. Poliisi soittaisi myöhemmin ja kertoisi korvausvaatimuksen.

Aloin vapista ja mielessäni takoi, että en jaksa tätä.

TOUKOKUUSSA menimme poliisilaitokselle.

Odottelimme poliisia koruttomassa aulassa, jossa oli linoleumilattiat ja kaksi karua sohvaa. Katossa särisevä loiste-

putki vilkutti violettia valoa. Lehtitelineessä oli yksi ainoa lehti: viimevuotinen hieman repaleinen *Me Naiset*.

”Ei tänne viihtymään ole tultu”, paikka tuntui huutavan joka neliö- ja kuutiometrillään.

Poliisi kertoi töhertelyn hinnan: viisikymmentä euroa per kirjain. Leevi oli tussannut puupenkkiin nelikirjaimisen täginsä.

SEURAAVA puhelu sosiaalipäivystyksestä tuli kesäkuussa.

Leevi oli jäänyt kiinni näpistämisestä. Taas, kerta ei valitet-
tavasti ollut ensimmäinen. Alkoi itkettää.

Pyöräilin valkoisen rakennuksen pihaan, löysin oikean oven, soitin summeria. Miesääni vastasi. Kerroin nimeni ja sainoin, että tulin poikaa hakemaan. Kiipesin toiseen kerrokseen.

Nainen tuli avaamaan oven, ja aloimme käydä tapahtunutta läpi.

Leevi oli varastanut kaupasta energiajuomia kavereilleen. Miksi, siihen Leevi ei osannut vastata.

”En tiedä”, hän sanoi melkein kaikkeen.

Leevi puristi nyrkkejä yhteen ja tiuski tuskaisena. Välillä häntäkin meinasi itkettää.

Tölkit saatiin myyntikuntoisina takaisin eikä kauppiaalla ollut vaatimuksia, mutta lastensuojeluilmoitus tästäkin kuulemma tulisi.

Paluumatkalla poikkesimme vielä Leevin isän luo käymään läpi tapahtunutta. Isä kysyi vihaisesti, miten Leevi voi olla noin tyhmä. Minä olin jo rauhoittunut, ja kun isä huusi Leeville, minun tuli poikaa sääli.

LUPAILTUJA säännöllisiä käyntiaikoja sairaalaan ei kuulunut. Vänköämällä ja soittelemalla saimme Leeville muutaman psykologian kesälle. Tulossa oli myös Nikon, Leevin mahdollisen tukihenkilön, tapaaminen.

Kesäkuun 12. päivä sairaalan työntekijät olivat tulossa käymään meillä kotona, siksi lähdin töistä tavallista aikaisemmin. Kotiin pyöräillessäni aloin miettiä sairaanhoitajan ja sairaalan sosiaalityöntekijän tapaamista. Mietin, mitä he käynniltään hakevat. Jos Leevillä on rasvaiset hiukset ja haisevat sukat, ajattelevatko he, että en ole huolehtinut Leevin puhtaudesta? Syynäävätkö he asuntomme siisteyttä ja järjestystä? Saanko kenties pisteitä runsaasta kirjastosta kodissamme?

Meidän kommunikaatiostamme he ainakin havaitsivat kotikäynnillään sen, minkä minäkin – helposti menee väkäämiseksi eikä konsensusta synny. Koemme, muistamme ja kerromme asiat eri tavalla: olenko soittanut vai en, milloin olen soittanut, mitä minä olen sanonut, mitä Leevi on sanonut.

Ehkä he hyötyivät sessiosta. Leevi ja minä sen sijaan olimme vaivaantuneita emmekä saaneet keskustelusta juuri mitään irti. Minä kuitenkin yritin vastailla parhaani mukaan, Leevi istui enimmäkseen hiljaa ja kysyttäessä vastasi: ”En tiedä.”

Sairaanhoitaja kysyi Leeviltä, rakastaako hän minua. Mielestäni kysymys oli vähän erikoinen ja yllättävä, vähän liiallinen siihen hetkeen.

”En tiedä”, Leevi sanoi.

Sairaanhoitajan kysymykset ylipäänsäkin olivat vaikeita, en oikein saanut kiinni hänen ajatuksenjuoksustaan. Hän myös yritti ikään kuin tiristää minulta Leevin edessä tunnustusta, että olen huolen täyttämä. Minä taas ajattelin, ettei Leevin kuullen pitäisi korostaa elämän huolentäyteisyyttä, ettei muutenkin ahdistunut poika ahdistuisi lisää.

Minä istuin jumppapallolla, ja loppuajasta selkäni oli kipeä, mutta en viitsinyt vaihtaa istumapaikkaa. Kun puolentoista tunnin tapaamisen jälkeen nousimme kättelemään pienessä olohuoneessamme, tunsin itseni liian isoksi, koska sairaanhoitaja

oli pienikokoinen mies ja hänen työparinsakin lyhyt. Tuntui, että täytin koko huoneen, kuin olisimme olleet leikkimökissä.

ERÄÄNÄ elokuisena päivänä Leevi tuli ulkoa ja meni suoraan omaan huoneeseensa.

”Pese kädet ja tule syömään”, pyysin.

”Ei ihan vielä.”

Laitoin leivät valmiiksi ja sanoin, että tule nyt.

”Oota.”

Hetken päästä pyysin uudestaan.

”Oota.”

Sanoin, että nyt on jo vähän liian monta kertaa tullut ”oota”.

”Oota. Tää video kestää kymmenen minuuttia, mä katon tän.”

Sanoin, etten kyllä odota kymmentä minuuttia, kun iltapala on pöydässä valmiina.

”Älä sitten oota”, Leevi totesi.

Se ei suinkaan tarkoittanut, että hän tulisi heti. Se tarkoitti, että hän ei tulisi ollenkaan.

Kävin vielä Leevin huoneessa komentamassa ärhäkästi syömään, mutta Leevi yhä toisti, ettei tule. Kysyin, miksi.

Hän huusi, että ei halua. Käski mennä pois.

En saanut lastani tottelemaan. Olin avuton ja epäonnistunut.

SYYSKUUSSA Leevi meni rautatieasemalle vastaan koulukodista lomalle tulevaa kaveriaan. Myös toinen kaveri oli edelleen laitoksessa, koska hän oli yrittänyt puukottaa väkivaltaista isäänsä.

Lapsellani ei ollut yhtään kaveria, jolla olisi ollut vähemmän ongelmia kuin hänellä itsellään.

Leevin isä kysyi, kuka on Leevin lääkäri. Sanoin, etten muista. Kaivelin muistiin merkittyjä nimiä ja puhelinnumeroita se-

kä käyntikortteja, joita löytyi aikamoinen määrä. Olin sekaisin nimissä ja nimikkeissä sekä siinä, missä kukin oli tavattu. Yksi oli se sairaanhoitajan kanssa kotikäynnin tehnyt sosiaalityöntekijä. Yhdellä lapulla lukevan nimen googletin, hän oli mielenterveyshoitaja. Kahden sosiaalityöntekijän käyntikortit yhdistin toiseen kotikäyntiin. Yksi nimi liittyi sairaalassa pidettyyn palaveriin, jossa oli paljon porukkaa paikalla. Mutta näistä kukaan ei ollut Leevin lääkäri. Löysin lisää lappuja ja nimiä: joku lastenpsykiatrialta ja joku psykologi.

Ja sitten tietysti vielä kaikki perhepisteen tyypit ja sosiaalipäivystyksen tyypit sekä sairaalan päivystyksen psykiatrinen sairaanhoitaja ja lääkäri, ja mitä näitä nyt oli. Ja kaikki menisi taas uusiksi viiden kuukauden päästä, jolloin Leevi täyttäisi kolmetoista. Silloin hän siirtyisi kaikissa asioinneissaan nuorisopuolelle.

Leevin asioissa tavattujen ammatti-ihmisten jo ennestään suureen ja alati vaihtuvaan joukkoon liittyi jälleen myös uusi hoitaja. Seuraavalla sairaalakäynnillä Leevin olisi tarkoitus kuulla, oliko hänellä ADHD, jota olin epäillyt jo päiväkotiaikana.

LUKU 3

Kun lokakuussa tulimme lomamatkalta Virosta ja paluumatkaa oli jäljellä enää lyhyt kävely kotiin, Leeviltä meni aivan odottamatta hermot. Kysyin, olisiko hän kiinnostunut osallistumaan seuraavan päivän graffitinmaalaustapahtumaan.

Leevi sanoi närkästyneesti, ettei pääse, koska pitää tavata kavereita ja Niko. Nikosta oli tullut Leevin tukihenkilö ja nopeasti tärkeä ihminen, vaikka etukäteen Leevi oli suhtautunut tukihenkilöajatukseen varauksellisesti.

”Etkö sä nyt kuitenkin sinnekin ehtisi?” kysyin.

”En, kun pitää tavata kavereita, heippa!” Leevi huusi.

Sitten hän kääntyi, lähti kävelemään minusta poispäin ja sanoi: ”Mene edellä.”

Huusin perään, mutta poika ei kääntynyt takaisin.

Menin kotiin ilman Leeviä tuohtuneena ja hämmentyneenä: mitä ihmettä taas oli tapahtunut?

Leevi tuli kotiin vähän ajan päästä ja paineli omaan huoneeseensa käymättä pesulla ja tulematta syömään. Jonkin ajan päästä alkoi tavaroiden paiskominen lattialle ja seinille, työtuolin pamauttaminen lattiaan yhä uudestaan, ja kaikenlainen rymistely ja viskominen. Pari kertaa pyysin lopettamaan, mutta jos sillä jotakin vaikutusta oli, niin se, että riehuminen yltyi. Arvailin, mitä kaikkea tällä kertaa hajoaa ja jäin vain odottamaan, että myrsky laantuu. En tiennyt, mitä muuta olisin voinut.

Leevi itki tai voihki paiskoessaan, joten kovin paha olo hänellä varmasti oli, mutta en tiennyt, miksi. Mahtoiko hän tietää

TOSITARINA SARIN POJAN LEEVIN VAIKEASTA LAPSUUDESTA, JOSSA MIKÄÄN EI MENNYT NIIN KUIN OLISI TOIVONUT.

Kun sosiaalisessa mediassa leviää tietoa, että koululla on nähty paloautoja, moni vanhempi toivoo, ettei hänen lapselleen ole käynyt mitään. Sarin ensimmäinen ajatus on: toivottavasti lapseni ei ole sytyttänyt tulipaltoa!

Leevi on Sarin erityinen lapsi, jonka eteen elämä on heittänyt poikkeuksellisen paljon vaikeuksia: neuropsykiatriset oireet, päihde- ja mielenterveysongelmat, masennus, raivokohtaukset, näpistely, lastenkoti ja isoveljen menettäminen 8-vuotiaana. Vaikea lapsikin on silti oma lapsi, jonka hyväksi haluaa tehdä kaikkensa. Kirjassaan Sari kuvaa Leevin lapsuuden pimeitä päiviä ja voimattomuuden tunteiden siivittämää taisteluaan sosiaali- ja terveydenhuollon byrokratiaa vastaan.

Elämässä on toki hyviäkin hetkiä, joiden ansiosta Sari jaksaa päivän kerrallaan. Leevi osaa eläytyä ja välittää. Hän haluaa ilahduttaa muita ihmisiä. Äitienpäivän jälkeen Sari saa koulukodista liikuttavan viestin.

• • •

Sari Harsu (s. 1971) on tamperelaistunut filosofian maisteri, joka kokee ja tekee monenlaista kulttuurin ja kirjallisuuden kentällä.

KL 99.1 • ISBN: 978-91-8120-029-4



WWW.LINDCO.SE